

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوءمصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در
محیط‌های دانشجویی کشور
مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

علیرضا محسنی تبریزی^۱

لادن هویدا^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۷/۰۷

تاریخ تصویب: ۱۳۹۳/۱۱/۱۱

چکیده

مقاله حاضر براساس بخشی از یافته‌ها و نتایج تحقیق در باب رفتارهای پرخطر و آسیب‌شناسی محیط‌های دانشجویی کشور تدوین و تنظیم گردیده است. جامعه آماری تحقیق (N) شامل ۳۳۷ نفر دانشجوی زن و مرد در همه‌ی رشته‌ها و در کلیه مقاطع تحصیلی است که از بین ۱۲۶۸۰ دانشجوی شاغل به تحصیل در دانشگاه اصفهان و با استفاده از روش نمونه‌گیری احتمالی طبقه‌ای انتخاب شده‌اند. جهت آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته و با استعانت از آزمون (IAT) دیویس، آزمون (yas) یانگ و پرسشنامه انزوا (GPIUS) و عزت نفس روزنبرگ استفاده شده است. شش فرضیه براساس دیدگاه شناختی- رفتاری دیویس، نظریه اعتیاد محور یانگ و تئوری عزت نفس روزنبرگ تنظیم گردید. براساس نتایج حاصل میانگین ساعات استفاده از اینترنت برای کاربران ۲۱:۴۸ ساعت در هفته با میانگین ۳:۴۲ ساعت در روز می‌باشد. ۳۴ درصد کاربران، به اینترنت اعتیاد داشتند و همه‌ی آن‌ها درجات مختلفی از افت تحصیلی و کاری، احساس ضعف و ناتوانی در انجام امور، اجتماع‌گریزی، تنهایی و انزوای اجتماعی و بی‌تمایلی به روابط و تعاملات بین فردی را از خود نشان دادند و همچنین تمایل پسران به اینترنت شیوع و تداول اینترنت در میان پسران بیش از دختران دانشجوی بوده است. به طور کلی طبق نتایج معناداری بین دختران و پسران در میزان اعتیاد به اینترنت شدیدتر از دختران بوده است. اعتیاد به اینترنت در سن ۲۴ سالگی در مقایسه با سایر سنین بیشتر بوده است. طبق یافته‌های این تحقیق جوانان مورد مطالعه از قابلیت‌های ارتباطی اینترنت به طرز مؤثر بهره‌گرفته و اینترنت را مکان خوبی برای خودداری و ایجاد ارتباط یافته‌اند. چت، استفاده‌ی علمی و آموزشی، استفاده از اینترنت به عنوان یک رسانه و چک کردن ایمیل به ترتیب دارای بیشترین تعداد کاربر در جامعه‌ی مورد مطالعه بوده است.

واژگان کلیدی: اعتیاد، سوءمصرف اینترنت، رفتارهای پرخطر، انزوای اجتماعی عزت نفس، احساس تنهایی، اجتماع‌گریزی، افت تحصیلی و کاری احساس ضعف و فتور.

^۱ - دانشیار گروه جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران Email: mohsenit@ut.a.c.ir

^۲ - عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال Email: L.Hoveido@yahoo.com

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های

دانشجویی کشور

مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

مقدمه

امروزه استفاده از اینترنت بعنوان یکی از فرآورده های تکنولوژیکی جامعه‌ی جدید رواج و کاربرد زایدالوصفی در اغلب جوامع یافته است، بطوری که کاربران، خصوصاً کاربران جوان ولع و اشتیاقی بیمارگونه ای در استفاده از آن از خود نشان می‌دهند و در فضای مجازی مدت ها غوطه می‌خورند و غرق می‌شوند.

طبق برآورد صورت گرفته، در سال ۱۹۸۱، ۶۶ میلیون نفر از آمریکا به اینترنت دسترسی داشتند که در سال ۱۹۹۹ شمار آن ها به ۸۳ میلیون بالغ گردیده است (بیگز^۳، ۲۰۰۰:۱). براساس نتایج پژوهش معیدفر بر روی ۸۰۰ نفر، ۳/۲۴ درصد از مجموعه کاربران نسبت به اینترنت، به صورت حاد اعتیاد داشته‌اند. این رقم حدود ۱/۴ کاربران در بر می‌گیرد. در بین کاربران اینترنت، جوانان بیشتر استفاده را از آن دارند. نتایج تحقیقات انجام شده در ایالات متحده نشانگر آن است که استفاده از اینترنت در میان جوانان، بیش از هر گروه سنی دیگری است (بولن^۴، و هاره^۵، ۲۰۰۰:۵). کودکان نیز گروه سنی دیگری هستند که استفاده وسیعی از اینترنت دارند. در سال ۲۰۰۵، بیش از ۷۷ میلیون کودک نیز گروه سنی دیگری هستند که استفاده وسیعی از اینترنت دارند. در سال ۲۰۰۵، بیش از ۷۷ میلیون کودک وارد فضای سایبر شده‌اند. (غمامی، ۱۳۸۴: ۴۵)

همزمان با دسترسی روز افزون افراد به اینترنت، شاهد نوع جدیدی از اعتیاد یعنی اعتیاد اینترنتی هستیم که موضوع رو به رشد عصر اطلاعات است.

اعتیاد اینترنتی، انسان ها را به افرادی رها شده تبدیل می‌کند و بر روابط اجتماعی آنان تأثیر می‌گذارد. در نتیجه استفاده بیش از حد از اینترنت، بهره وری کاربران اینترنت، پایین می‌آید. آنان با تأخیر به محل کار می‌روند و دچار کم کاری می‌شوند. بی تحرکی جسمی، علایمی چون درد کمر، پشت ماهیچه، از دیگر تبعات این مسأله‌اند. این اعتیاد مانند تمام اعتیادهای دیگر با نشانه‌هایی از قبیل فردگرایی مفرط، عزلت طلبی و اجتماع گریزی، بی میلی به مشارکت، کاهش تعاملات و ارتباطات، انزوا طلبی، اضطراب، احساس تنهایی، افسردگی، ضعف، اعتماد به نفس نازل و نظایر آن همراه است. این کاربران حتی در صورت کناره‌گیری از اینترنت، دچار علایم اختلال می‌شوند (سز^۶، ۲۰۰۳:۱)، از طرفی، در عین حال که روابط افراد (به ویژه کودکان و نوجوانان) در جهان مجازی افزایش می‌یابد، در مقابل از دامنه روابط آنان در جهان واقعی کاسته می‌شود و احتمال افت عملکرد آموزشی آنان نیز وجود دارد (سامسون^۷، ۲۰۰۵:۲)

^۳ - Biggz

^۴ - Bullen

^۵ - Hare

^۶ - Seth

^۷ - Semson

همزمان با دسترسی گسترده ی افراد به اینترنت شاهد نوع جدیدی از اعتیاد اینترنتی هستیم که مسأله‌ی اصلی و خاص عصر اطلاعات است. این موضوع امروزه بخشی از مباحث جامعه شناسی بالینی، جامعه‌شناسی رفتارهای پر خطر را به خود اختصاص داده است. از طرفی، در عین حال که روابط افراد (به ویژه کودکان و نوجوانان) در جهان مجازی افزایش می‌یابد، در مقابل از دامنه ی روابط آنان در جهان واقعی کاسته می‌شود و احتمال افت عملکرد آموزشی آنان نیز می‌رود (سامسون، ۲۰۰۵: ۲). حال، با توجه به پیامدهایی اعتیاد به اینترنت نظیر ایجاد تغییر در سبک زندگی به منظور صرف زمان بیشتر در اینترنت، بی توجهی به سلامت خود در نتیجه کار طولانی با اینترنت، اجتناب از فعالیت های مهم زندگی جهت صرف وقت بیشتر در اینترنت، کاهش روابط اجتماعی، نادیده گرفتن خانواده و دوستان، مشکلات مالی ناشی از هزینه های بهره گیری از اینترنت، مشکلات تحصیلی و غیره (یانگ، ۱۹۹۹، سولر^۸، ۱۹۹۶)، ضرورت بررسی علمی مسأله رفتار اعتیاد گونه در فضای مجازی و آسیب های فردی و اجتماعی ناشی از آن را ایجاب می‌کند.

آمارهای منتشر شده از سوی مجامع بین المللی رسمی نظیر سازمان بهداشت جهانی^۹ انیستیتیوی پزشکی^{۱۰} و منابع اطلاعات اینترنت و آمار مصرف^{۱۱} نشان می‌دهد که استفاده از اینترنت در دوه دهه گذشته به طور وسیع در اکثر جوامع بشری شیوع و گسترش یافته و با تمامی جنبه های زندگی انسان تلفیق شده است (شیلد^{۱۲}، ۲۰۰۰) از آنجایی که برای انسان برقراری ارتباط با همونوع امری اجتناب ناپذیر است و به قول جرج هریت مید تعامل^{۱۳} رکن اصلی حیات جمعی است (مید، ۱۹۷۴: ۲۳) غالب مساعی انسان ها در جهت تسهیل و تسریع ابزارها، و زمینه های برقراری ارتباط و مناسبات متقابل با یکدیگر بوده است.

به گزارش مهر، آمار ارایه شده از سوی منبع آمار اطلاعات و کاربران اینترنتی^{۱۴} نشان می‌دهد از کل ۶ میلیارد و ۵۷۴ میلیون و ۶۶۶ هزار و ۴۱۷ نفر جمعیت فعلی جهان، یک میلیارد و ۱۷۳ میلیون و ۱۰۹ هزار و ۹۲۵ نفر به عنوان کاربر اینترنت شناخته شده اند، بنابراین ضریب نفوذ اینترنت در جهان برابر ۱۷/۸ درصد است کشور ما از نظر بهره مندی از اینترنت در بین ۱۷۸ کشور جهان رتبه ۸۷ را دارد که براساس طبقه بندی اتحادیه مخابرات جزو کشورهای حد متوسط استفاده از اینترنت جوانان هستند و ۳۵ درصد آن ها در چت روم، ۲۸ درصد بازی های اینترنتی و ۲۵ درصد نیز مشغول جستجو در شبکه جهانی هستند. میانگین مدت زمان صرف شده برای اینترنت، ۵۲ درصد نیز مشغول جستجو در شبکه ی جهانی هستند. میانگین مدت زمان صرف شده برای اینترنت، ۵۲ دقیقه در هفته بوده است. (محسنی تبریزی و امیدی ۱۳۹۰، قره آغاجی ۱۳۸۵، معیدفر ۱۳۸۶، غمامی ۱۳۸۴).

^۸ - Suler

^۹ - World Health Organization

^{۱۰} - Institute of Medicine

^{۱۱} - IISUS

^{۱۲} - Shild

^{۱۳} - Interaction

^{۱۴} - Internet Information Sources and Usage Statistics

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های

دانشجویی کشور

مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

این مقاله براساس نتایج حاصل از یک تحقیق میدانی در باب وابستگی به اعتیاد گونه به اینترنت به بررسی عوارض اجتماعی و روانی اعتیاد اینترنتی در میان دانشجویان زن و مرد دانشگاه اصفهان می‌پردازد. مسأله مهم در پژوهش حاضر این است که مشخص شود، اینترنت در زندگی دختران و پسران جوان چه آثار و پیامدهایی را به جا گذاشته است؟

سوال های پژوهش

۱. میزان اعتیاد به اینترنت در دانشجویان چقدر است؟
۲. میزان اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان بر حسب متغیرهای سن، جنس، مقطع تحصیلی، پایگاه اجتماعی اقتصادی^{۱۵} والدین، نحوه گذران اوقات فراغت و... چگونه است؟
۳. آیا بین اعتیاد به اینترنت و میزان اعتماد به نفس در جامعه ی مورد مطالعه رابطه ی معنی داری وجود دارد؟
۴. آیا بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری براساس وضعیت تحصیلی و موفقیت آموزشی وجود دارد؟
۵. آیا بین اعتیاد به اینترنت و میزان تعاملات میان فردی دانشجویان رابطه معنی داری وجود دارد؟
۶. آیا میان اعتیاد به اینترنت و احساس انزوای اجتماعی دانشجویان رابطه معنی داری وجود دارد؟

اهداف پژوهش

تحقیق حاضر با غور در مفهوم استغراق در فضای مجازی عمدتاً هدف های زیر را مورد تدقیق قرار داده است.

۱. سنجش میزان وابستگی رفتاری به اینترنت از طریق آزمون IAT دیویس (۲۰۰۱)
۲. سنجش میزان اعتیاد بیمارگونه به فضای مجازی یا استغراق رایانه ای از طریق آزمون (YAS) یانگ (۱۹۹۹)
۳. سنجش رابطه وابستگی رفتاری و اعتیاد اینترنتی با تعاملات میان فردی
۴. سنجش رابطه وابستگی رفتاری و اعتیاد اینترنتی با عزت نفس
۵. سنجش رابطه وابستگی رفتاری و اعتیاد اینترنتی یا احساس انزوا
۶. سنجش رابطه وابستگی رفتاری و اعتیاد اینترنتی با افت تحصیلی

^{۱۵} - Socioeconomic Status

مبانی نظری و تجربی تحقیق

براساس دیدگاه شناختی رفتاری رشد اعتیاد به اینترنت با شرایط روان شناختی قبلی به وجود می‌آید. در اکثر مواقع، اختلالات خلقی شامل افسردگی، اضطراب و پرخاش و انواع روان پریشی‌هاست. وقتی فرد در معرض استفاده از اینترنت قرار می‌گیرد. فرایند کاربرد مشکل زای اینترنت شروع می‌شود این آسیب شناسی زمینه ای، نوعی آمادگی و تمایل است و موجب شروع استرس می‌شود. البته چند عامل دیگر نیز در ایجاد و حفظ اختلال دخالت دارد.

اولاً، بعضی از تقویت کننده های رفتاری وجود دارد که به عنوان عامل شرطی عمل می‌کند: اتاق، صندلی، دست زدن به صفحه کلید، موس، صدای شروع رایانه، بوق با صدای زنگ آن از این عوامل است.

ثانیاً، بدکاری شناختی نیز در اینجا عمل می‌کند، زیرا شناخت غیر سازشی در زمینه خود و دنیا شاخص‌های اولیه این اختلال هستند. باورهایی همچون این موضوع که فرد فقط در اینترنت قدرت کنترل دارد، فقط در آنجا برای خود کسی است و مانند آن، افکار شناختی مشکل زا در زمینه «خود» هستند.

باورهایی مانند هیچ‌کس در بیرون از اینترنت از من خوشش نمی‌آید، یا اینترنت تنها جایی است که واقعاً می‌شود مردم را شناخت مانند آن افکار شناختی مشکل زا در زمینه «دنیا» هستند.

ثالثاً، بیان کیفی کاربری اینترنت بستگی به شبکه حمایتی اجتماعی فرد دارد. اگر فرد حمایت اجتماعی نشود احتمال دارد به اعتیاد اینترنتی عمومی روی بیاورد که با رفتارهای جلب توجه اجتماعی، غیر شخصی و غفلت کاری مشخص می‌شود. اما اگر جهات اجتماعی داشته باشد، اعتیاد به اینترنت به ویژه در او ایجاد خواهد شد که فقط در بخش ویژه ای از تکنولوژی مانند بازی با هرزه نگاری جنسی است. از دیدگاه رفتاری - شناختی، نشانه های اختلال شامل افکار وسواسی درباره اینترنت، کنترل تکانه ضعیف، ناتوان در متوقف کردن استفاده از اینترنت و مهم تر از مهم، این باور که اینترنت تنها دوست فرد است. علاوه بر این، در موقعی که تماس برقرار نیست، به فکر اینترنت بودن پیش بینی تماس بعدی با آن و صرف مخارج زیاد درباره اینترنت و کارهای مربوط به آن نیز نشانه های دیگر این اختلال است. مشکل عمده دیگر، جدا کردن فرد از دوستان خود به نفع دوستان اینترنتی است. و در نهایت نوعی احساس گناه درباره استفاده از اینترنت و دروغ گفتن به دوستان درباره وقت صرف شده و به صورت سری نگه داشتن آن نشانه های دیگر این اختلال هستند. این افراد در حالی که می‌دانند کارشان از نظر اجتماعی مود پسند نیست، نمی‌توانند آن را متوقف کنند. چرا که به خود ارزشی کمتر و در نتیجه نشانه های بیشتر می‌انجامد (امیدوار و صارمی، ۵۲:۱۳۸۱) علی رغم امتیازها و قابلیت های فراوان، اینترنت مشکلات جدی بسیاری را ایجاد کرده است. مانند اعتیاد اینترنتی.

اعتیاد به معنای بروز شرایطی است که در آن افراد به صورت جسمی و روانی به یک نوع ماده خاص، به ویژه مواد مخدر وابستگی پیدا می‌کنند. بسیاری از پژوهشگران، مفهوم اعتیاد را برای توجیه انواع خاصی از رفتارهای مشکوک نیز به کار می‌برند. زیرا یافته‌ها و نشانه‌های اعتیاد در این حالت نیز دیده می‌شود. انواع خاصی از رفتارهای مشکوک نیز به کار می‌برند، زیرا یافته‌ها و نشانه‌های اعتیاد در این حالت ها نیز دیده می‌شود. انواع غیر ماده ای اعتیاد به عنوان اینترنت نیز اعتبار رفتار محور محسوب

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های

دانشجویی کشور

مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

می‌شوند (لی، ۱۹۹۶). بنابراین اعتیاد به اینترنت نیز اعتیاد رفتار محور محسوب می‌گردد (یانگ، ۱۹۹۹:۷۹). یانگ معتقد است واژه معتاد برای کاربران اینترنت هم به کار گرفته می‌شود، زیرا نشانه‌های اعتیاد به اینترنت همان ویژگی‌هایی را دارد که در اعتیاد به الکل و سیگار دیده می‌شود.

یکی از نظریه پردازان چارچوب شناختی- رفتاری دیویس^{۱۶} (۲۰۰۱) است. که مدلی را مطرح کرده که بر طبق آن، تنهایی ناشی از انزوای اجتماعی یا فقدان حمایت اجتماعی آمادگی افراد را برای ابتلا به اعتیاد به اینترنت ایجاد می‌کند، اینترنت ممکن است جایگزینی را برای زندگی بدون نشاط افراد تنها فراهم کند «تا بروند و زندگی دیگری را برای خود بسازند» (رین گلد^{۱۷}، ۱۹۹۳). همین طور ممکن است تنهایی در نتیجه ی اعتیاد به اینترنت رخ دهد، یعنی کسانی که به اینترنت معتاد می‌شوند، پیامدهایی منفی حاصل از آن مانند احساس تنهایی و انزوا را تجربه کند. چرخه‌ای معیوب و رابطه‌ای دو سویه در کار باشد، یعنی افراد تنها، برای کاهش تنهایی خود به اینترنت رو بیاورند و در نتیجه به تنهایی آن‌ها افزوده شود. احساس تنهایی، انزوا از دیگر متغیرهایی است که رابطه ی آن با اعتیاد به اینترنت مورد توجه جامعه شناسان بوده است.

هر چند یکی از کاربردهای مهم اینترنت، کاربرد اجتماعی آن است، اما به دلیل آن که روابط اینترنتی نسبت به روابط رو در رو از غنای کمتری برخوردار است، در نهایت بهره گیری از اینترنت افراد را تنهاتر می‌کند.

با توجه به اهداف تحقیق، به نظر می‌رسد که مدل نظری دیویس نظریه پرداز دیدگاه رفتاری- شناختی بتوانند پاسخ گوی سؤال‌های تحقیق باشد.

بر اساس این مدل، تنهایی ناشی از انزوای اجتماعی، آمادگی فرد را برای ابتلا به اعتیاد اینترنتی ایجاد می‌کند. اعتقاد فرد به اینکه هیچ کس در بیرون از اینترنت از او خوشش نمی‌آید و نیز این فکر که از لحاظ اجتماعی مورد حمایت قرار نمی‌گیرد. باعث گرایش اعتیادی فرد به اینترنت می‌شود، اعتقاد فرد به اینکه اینترنت تنها دوست مخصوص و صمیمی اوست، موجب افزایش علاقه به دوستان مجازی و کاهش گرایش وی به دوستان واقعی، افسردگی و انزوای اجتماعی می‌شود. در عین حال که روابط این افراد، به ویژه کودکان و نوجوانان، در جهان مجازی افزایش می‌یابد، در مقابل از دامنه روابط آنان در جهان واقعی کاسته می‌شود. ضمن آنکه، احتمال لطمه دیدن عملکرد آموزش نیز وجود دارد.

به نظر دیویس، احتمال اعتیاد به اینترنت در میان افراد منزوی و گوشه‌گیر و کسانی که در ارتباطات اجتماعی و بین فردی مشکل دارند. بیش از دیگران است. از متغیرهای اصلی در الگوی نظری دیویس، متغییر اعتماد به نفس است. اعتماد به نفس یکی از ویژگی‌های شخصیتی است که تعیین کننده‌ی ماهیت و حجم ارتباطات بین فردی می‌باشد. اعتماد به نفس، احساس اطمینان نسبت به خود

^{۱۶}- Davis

^{۱۷}- Reingold

است در واقع اعتماد به نفس به یک فرد به نحوه احساس او درباره «من» خویش بستگی دارد. (دیویس ۲۰۰۱).

طبق پژوهش‌های انجام شده، عزت نفس در کودکی شکل می‌گیرد و عزت نفس پایین معمولاً احساس بی‌کفایتی و بی‌ارزشی را روابط با والدین و همسالان ایجاد می‌کند ویژگی‌های ظاهری و مقبولیت اجتماعی همبسته‌ی مهم عزت نفس اند (هارتر^{۱۸}، ۱۹۹۹:۱۲).

کسی که در روابط واقعی بین فردی توفیق چندانی نداشته باشد، اکنون از این طریق قادر می‌شود بدون آنکه چهره خود را برملا کند، و هویت خود را بگوید، روابط گسترده‌ای را برقرار می‌کند و احساسات خویش را بروز دهد این منجر به ایجاد توهم صمیمیت می‌شود و وقتی واقعیت خارج در دنیای واقعی و نه مجازی اینترنت محدودیت‌های خود را نشان می‌دهد، واکنش‌های ناامیدانه‌ای را در فرد ایجاد می‌کند. (بروز آبادی، ۱۳۸۲:۱۰۰). افرادی که به دلیل نقص در یکی از این عوامل، دارای عزت نفس پایین اند، می‌توانند در اینترنت راحت‌تر ارادی مثل خود را پیدا کنند و با آنان به معاشرت مجازی بپردازند. در دنیای واقعی یافتن افرادی مثل خود منوط به نزدیکی فیزیکی است. در حالی که با توجه به ویژگی‌های اینترنت و ناشناس ماندن کاربر در اینترنت که سبب می‌شود جو اجتماعی اینترنت کم‌تر از روابط اجتماعی رودر رو تهدیدکننده به نظر برسد، شاید بتوان گفت افرادی که عزت نفس پایین دارند، از اینترنت به عنوان راه‌گریز استفاده می‌کنند و به آن معتاد می‌شوند. بنابراین شاید بتوان گفت افرادی که دارای عزت نفس پایین هستند، نخست از اینترنت به منزله راه‌گریز استفاده می‌کنند و سپس به آن معتاد می‌شوند. (ولس^{۱۹}، ۱۳۸۲:۶). به طور کلی اینترنت می‌تواند مفری برای کسانی که از مشکلات روانی رنج می‌برند و دچار تشویش و افسردگی و بی‌اعتمادی به نفس هستند، باشد. ارتباط مجازی از طریق اینترنت محملی برای گریز از واقعیت و وسیله‌ای برای ارضای نیازهای هیجانی و روانی به وجود می‌آورد. (صفوی، ۱۳۸۳:۱۲).

پدیده استفاده اعتیادی از اینترنت رابطه دو سویه‌ای با هر یک از متغیرهای انزوای اجتماعی، ناکامی تحصیلی و کاری و مسؤولیت‌ناپذیری اجتماعی دارد. در واقع، این متغیرها ضمن آن که بر پدیده اعتیاد اینترنتی اثر می‌گذارند، در عین حال به عنوان پیامدهای اعتیاد اینترنتی نیز شناخته می‌شود. در نظریه‌ها و پیشینه تجربی تحقیق نیز این رابطه دو سویه به کرات، ملاحظه می‌شود.

مدل نظری

براساس مروری بر مبنای نظری و تجربی تحقیق آثار و نتایج اجتماعی و روانی اعتیاد به اینترنت به طور شماتیک در مدل نظری زیر نمایش داده شده است همانطور که ملاحظه می‌شود کاهش مشارکت و ارتباطات و تعاملات اجتماعی و میان فردی، افت تحصیلی و کاری، احساس تنهایی و انزوا، فقدان مقبولیت اجتماعی و کاهش عزت نفس به مثابه پیامدهای روانی-اجتماعی اعتیاد اینترنتی در نظر

^{۱۸} - Harter

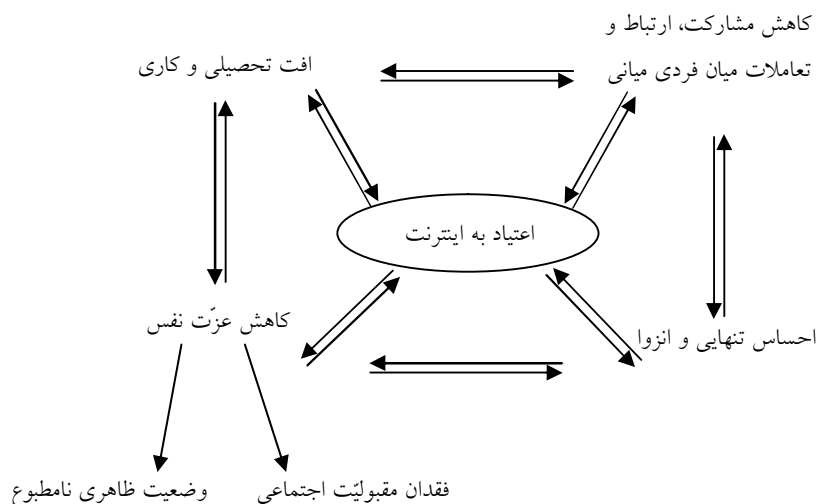
^{۱۹} - Wells

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های

دانشجویی کشور

مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

گرفته شده است، مضافاً آن که ارتباطات فرعی تری که میان هر یک از این آثار وجود دارد در مدل نمایش داده شده است.

فرضیه پژوهش

- ۱- بین استفاده مفرط دانشجویانی از اینترنت (اعتماد اینترنتی) و بی‌تمایلی آنان به مشارکت و ایجاد ارتباطات و تعاملات میان فردی همبستگی وجود دارد.
- ۲- بین استفاده مفرط دانشجویان از اینترنت (اعتماد اینترنتی) و افت تحصیلی و کاری همبستگی وجود دارد.
- ۳- بین استفاده مفرط دانشجویان از اینترنت (اعتماد اینترنتی) و کاهش عزت نفس در آنان همبستگی وجود دارد.
- ۴- بین استفاده مفرط دانشجویان از اینترنت (اعتماد اینترنتی) و احساس تنهایی و انزوا در آنان همبستگی وجود دارد.

تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق

اعتماد و اعتماد اینترنتی: «پی لی^{۲۰} در ۱۹۹۱ به نقل از «یانگ» اعتماد را از بعد روان شناختی، به وجود آمدن حالتی خوشایند که فرد قادر به دستیابی آن از طریق دیگر نیست، تعریف می‌کند. اعتماد به یک چیز ممکن است موجب احساس درد، نداشتن قطعیت و ناراحتی شود به علاوه از طریق توجه به موضوع اعتماد آور، ذهن دیگر به عوامل ناراحت کننده و مشکلات تمرکز نمی‌کند. بدین ترتیب فرد مشکلات لاینحل خود را فراموش می‌نماید و هر چند زود گذر و مصنوعی، آرامش، امنیت،

^{۲۰}- Pi li

موفقیت، تعلق و صمیمیت را تجربه می‌نمایند. بنابراین اعتیاد، احساس های خوشایندی را در فرد ایجاد می‌کند اما این وضعیت موقتی و غیر واقعی است. از آنجا که فرد در اثر اعتیاد، احساس های خوشایندی را تجربه می‌کند، شدت وابستگی وی بیشتر می‌شود. (قره آغاجی، ۱۳۸۵: ۵)

تعریف علمیاتی: در این پژوهش وابستگی رفتاری به اینترنت از طریق آزمون اعتیاد به اینترنت (IAT) (دیویس ۲۰۰۱) اندازه گیری می‌شود.

برای اندازه گیری اعتیاد به اینترنت، پرسشنامه‌ای مبتنی بر ۲۰ سؤال بر مبنای پنج گزینه‌ای لیکرت موسوم به آزمون اعتیاد به اینترنت یانگ^{۲۱}، استفاده شده است.

عزت نفس

تعریف مفهومی: عزت نفس عبارت است از ارزشی که اطلاعات درون خود پنداره. برای فرد دارد و از اعتقادات فرد در مورد تمام ویژگی هایی که در او هست ناشی می‌شود (بیابان گرد، ۱۳۷۳). در این پژوهش عزت نفس با مقیاس رونبرنگ سنجیده می‌شود.

تعریف عملیاتی: برای ارزیابی عزت نفس از مقیاس عزت نفس رزنبرگ (۱۹۶۵) استفاده شده است.

احساس تنهایی و انزوا

تعریف مفهومی: منظور احساس تنهایی و عاطفی و اجتماعی است. فردی دچار تنهایی عاطفی است که از روابط و وابستگی های شخصی خود با دیگران ناراضی باشد و کسی ندارد که برای مهرورزی به او تکیه کند. تنهایی اجتماعی در نتیجه احساس عضویت نداشتن در یک گروه و نداشتن فعالیت های مشترک با دیگران ایجاد می‌شود. (کلینکه، ۱۳۸۴: ۶۵).

تعریف عملیاتی: در این پژوهش احساس تنهایی از طریق پرسشنامه کاربری مشکل را از اینترنت (GPIUS) سنجیده می‌شود.

روش‌شناسی

مطالعه‌ی حاضر از نوع مطالعات غیر آزمایشی است که در سطح تبیینی، به بررسی اعتیاد اینترنتی پرداخته است به لحاظ روش پژوهش، در این مطالعه، از روش تحقیق پیمایشی استفاده شده است. در این روش، با تنظیم یک پرسشنامه، داده‌ها و اطلاعات لازم جمع آوری شده است.

جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه اصفهان و در سه مقطع تحصیلی لیسانس، فوق لیسانس و دکتری در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ تشکیل می‌دهد. براساس آمار مأخوذ از سالنامه آموزش عالی ایران تعداد دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه اصفهان در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ ۱۲۶۸۰ نفر است. در جدول زیر تعداد دانشجویان بر حسب مقطع تحصیلی و جنبش منعکس است:

^{۲۱}- Young Addiction Scale

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های دانشجویی کشور
مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

جدول شماره (۱): فراوانی و درصد دانشجویان دانشگاه اصفهان در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ برحسب جنس و مقطع تحصیلی

مقاطع تحصیلی	مرد		زن		جمع
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
لیسانس	۲۵۴۱	۵۵	۵۷۷۲	۷۱	۸۳۱۳
فوق لیسانس	۱۵۸۴	۳۴	۱۹۸۷	۲۵	۳۵۷۱
دکتری	۴۸۲	۱۱	۳۱۴	۴	۷۹۶
جمع	۴۶۰۷	۱۰۰	۸۰۷۳	۱۰۰	۱۲۶۸۰

منبع: آمار آموزش عالی - سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹

با استناد از جدول مورگان^{۲۲} و قواعد آماری مربوط به تعیین حجم نمونه (فرمول کوکران^{۲۳}) اقدام به محاسبه حجم نمونه آماری شده است. بر این اساس با در نظر گرفتن نسبت جنس دانشجویان (درصد زن و ۳۵ درصد مرد) خطای نمونه گیری حجم نمونه ۳۳۷ نفر تعیین شد. پس از تعیین حجم نمونه یا استثناء از روش نمونه گیری طبقه‌ای^{۲۴} و با احتساب نسبت جنسی و مقطع تحصیلی اقدام به انتخاب حجم نمونه از جامعه آماری شد.

در تعریف اعتبار، کرلینجر می‌گوید «رایج ترین تعریف اعتبار در این پرسش خلاصه شده است: آیا چیزی را اندازه می‌گیریم که قصد اندازه گیری آن را داریم؟» تأکید این پرسش بر چیزی است که اندازه گیری می‌شود «کرلینجر، ۶۱، ۱۳۷۶». در این مطالعه جهت تعیین اعتبار ابزار اندازه گیری، از اعتبار صوری (محتوایی) استفاده شده است منظور از اعتبار صوری میزان توافق متخصصان یک امر در رابطه با یک شاخص یا معیار است در این مطالعه از مشاوره و مصاحبه با استادان و صاحب نظران مسایل اعتیاد اینترنتی بهره گرفته شد.

منظور از روایی قابلیت تکرار پذیری ابزار سنجش است. یعنی در صورت تکرار عملیات تحقیق، بتوان به نتایج مشابهی رسید (همان، ۲۸۸) در این مطالعه، جهت تعیین میزان قابلیت اعتماد و پایایی، افزایش روایی تحقیق و قابلیت تکرار و به عبارتی دقیق تر همسازی درونی گویه های مقیاس های سنجش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است.

^{۲۲} - Morgan

^{۲۳} - $Chochran n = \frac{p \cdot q \cdot t^2 N}{Nd^2 + p \cdot q \cdot t^2}$

^{۲۴} - Stratified Sampling

یافته های تحقیق

الف - توصیف داده های تحقیق

۱. ویژگی های فردی و جمعیتی پاسخگویان

- جنس

جدول شماره ۲- توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب جنس

جنسیت	مرد	زن	کل
فراوانی	۱۳۵	۲۰۲	۳۳۷
درصد	۴۰	۶۰	۱۰۰۰

براساس نتایج حاصل، حدود ۴۰ درصد دانشجویان را در نمونه آماری دانشجویان مرد و ۶۰ درصد بقیه را دانشجویان زن تشکیل داده اند و همین نسبت در توزیع فراوانی و درصد جامعه کل نیز مشاهده می شود.

- سن

جدول شماره ۳- توزیع سنی پاسخگویان

گروه سنی	فراوانی	درصد
تا ۱۸ سال	۲۸	۸
۱۸ تا ۲۱ سال	۱۰۸	۳۳
۲۲ تا ۲۴ سال	۷۳	۲۲
۲۵ تا ۲۷ سال	۵۴	۱۶
۲۸ تا ۳۱ سال	۴۸	۱۴
۳۱ سال و بیشتر	۲۶	۷
جمع	۳۳۷	۱۰۰

جدول فوق توزیع سنی پاسخگویان را نشان می دهد. همان طوری که ملاحظه می گردد نما^{۲۵} به معنی فراوان ترین مقدار متغیر، مربوط به گروه سنی ۱۸ تا ۲۲ سال است. ۶۳ درصد از جامعه ی مطالعاتی نیز زیر ۲۵ سال سن دارند و مابقی (۳۷ درصد) بیش از ۲۵ سال سن دارند.

- مقطع تحصیلی

^{۲۵} - Mode

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های

دانشجویی کشور

مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

جدول شماره ۴- توزیع پاسخگویان بر حسب مقطع تحصیلی

مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد
لیسانس	۲۰۳	۶۱
فوق لیسانس	۹۴	۲۸
دکتری	۴۰	۱۱
جمع	۳۳۷	۱۰۰

جدول فوق توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان را نشان می‌دهد. بر این اساس بالغ بر ۶۰ درصد پاسخگویان در مقطع کارشناسی ارشد تحصیل می‌کنند حدود ۲۸ درصد آنان در مقطع کارشناس ارشد و ۱۱ درصد بقیه نیز در مقطع دکتری به تحصیل اشتغال دارند.

۲. توصیف متغیرهای اصلی تحقیق (جداول یک بعدی)

– ساعات استفاده از اینترنت

جدول شماره ۵ توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ساعات استفاده از اینترنت

ساعات استفاده از اینترنت در هفته	کمتر از ۱۰ ساعت	بین ۱۰ تا ۲۰ ساعت	بین ۲۰ تا ۳۰ ساعت	بین ۳۰ تا ۴۰ ساعت	بیشتر از ۴۰ ساعت	جمع
فراوانی	۱۲۳	۷۴	۵۷	۴۵	۳۸	۳۳۷
درصد	۳۶	۲۲	۱۷	۱۳	۱۲	۱۰۰

– استفاده از اینترنت به عنوان رسانه

جدول شماره ۶: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان استفاده از اینترنت به عنوان یک رسانه

منبع و رسانه‌ی خبری	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع
فراوانی	۳۹	۵۳	۶۸	۱۱۸	۵۹	۳۳۷
درصد	۱۲	۱۶	۲۰	۳۵	۱۷	۱۰۰

جدول فوق توزیع پاسخگویان بر حسب میزان استفاده از اینترنت به عنوان منبعی خبری را نشان می‌دهد بر این اساس ۱۲ درصد از پاسخگویان میزان استفاده خود از اینترنت را به عنوان یک رسانه، خیلی کم و ۱۶ درصد کم می‌دانند ۲۰ درصد میزان استفاده ی خود را متوسط ۳۵ درصد زیاد و ۱۷ درصد نیز خیلی زیاد گزارش کرده‌اند.

– میزان استفاده از اینترنت جهت چک کردن ایمیل

جدول شماره ۷: توزیع پاسخگویان بر حسب میزان استفاده از اینترنت برای چک کردن ایمیل

چک کردن ایمیل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع
فراوانی	۲۷	۳۱	۶۳	۹۲	۱۲۴	۳۳۷
درصد	۸	۱۰	۱۹	۲۷	۳۶	۱۰۰

جدول فوق یافته های حاصل از توزیع پاسخگویان بر حسب استفاده از اینترنت برای چک کردن ایمیل می باشد. بر این اساس حدود ۳۶ پاسخگویان استفاده خود از اینترنت برای چک کردن ایمیل را خیلی زیاد دانسته اند که بیشترین میزان فراوانی را در بر می گیرد. ۲۷ درصد از پاسخگویان میزان استفاده خود را زیاد، ۱۹ درصد متوسط، ۱۰ درصد کم و ۸ درصد نیز خیلی کم می دانند.

– استفاده از اینترنت جهت امور علمی – آموزشی و پژوهشی

جدول شماره ۸: توزیع پاسخگویان بر حسب استفاده از اینترنت جهت امور علمی و پژوهشی

امور آموزشی و پژوهشی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	جمع
فراوانی	۳۱	۴۲	۵۸	۹۵	۱۱۱	۳۳۷
درصد	۱۰	۱۲	۱۷	۲۸	۳۳	۱۰۰

جدول بالا، یافته های حاصل از توزیع پاسخگویان بر حسب استفاده از اینترنت به منظور انجام امور علمی – آموزشی و درسی را نشان می دهد بر این اساس ۳۳ درصد از پاسخگویان استفاده علمی خود از اینترنت را خیلی زیاد دانسته اند که بیشترین فراوانی را نیز در بر می گیرد. ۲۸ درصد زیاد، ۱۷ درصد متوسط، ۱۲ درصد کم و ۱۰ درصد نیز استفاده خود را جهت امور پژوهشی و علمی خیلی کم گزارش کرده اند.

– اعتیاد به اینترنت

جدول شماره ۹: توزیع فراوانی پاسخگویان براساس اعتیاد به اینترنت

اعتیاد به اینترنت	کم	متوسط	زیاد	جمع
فراوانی	۶۴	۱۷۱	۱۰۲	۳۳۷
درصد	۱۹	۵۱	۳۰	۱۰۰

جدول فوق نشانگر فراوانی پاسخگویان بر حسب اعتیاد به اینترنت می باشد. با کاربرد مقیاس سنجش وابستگی (اعتیاد) به اینترنت، نتایج حاصل نشانگر آن است که حدود ۱۹ درصد دارای وابستگی کم به اینترنت و ۵۱ درصد اعتیاد اینترنتی متوسطی را داشته اند. در مقابل ۳۰ درصد از وابستگی شدید به اینترنت برخوردار بوده اند.

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های

دانشجویی کشور

مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

جدول شماره ۱۰: توزیع فراوانی پاسخگویان براساس میزان افت تحصیلی و کاری

افت تحصیلی	کم	متوسط	زیاد	جمع
فراوانی	۸۰	۱۲۶	۱۳۱	۳۳۷
درصد	۲۴	۳۹	۳۷	۱۰۰

جدول فوق توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان افت تحصیلی و کاری را نشان می‌دهد بر این اساس ۳۷ درصد پاسخگویان میزان افت تحصیلی و کاری خود را کم و ۲۹ درصد از پاسخگویان میزان افت تحصیلی خود را متوسط می‌دانند.

– عزت نفس

جدول شماره ۱۱: توزیع فراوانی پاسخگویان براساس میزان عزت نفس در مقیاس روزنبرگ

عزت نفس	کم	متوسط	زیاد	جمع
فراوانی	۳۱	۱۸۷	۱۱۹	۳۳۷
درصد	۹	۵۵	۳۶	۱۰۰

جدول فوق نشان دهنده توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان عزت نفس می‌باشد. با توجه به کاربرد مقیاس سنجش عزت نفس روزنبرگ، نتایج حاصل نشانگر آن است که ۹ درصد از پاسخگویان میزان عزت نفس خود را بالا و در مقابل ۵۵، درصد از پاسخگویان میزان عزت نفس خود را متوسط می‌دانند. ۳۶ درصد نیز از عزت نفس پایینی برخوردارند.

ب- آزمون فرضیات تحقیق

فرضیه اول: بین استفاده مفرط دانشجویان از اینترنت (اعتیاد اینترنتی) و بی‌تمایلی آنان به مشارکت و ایجاد ارتباطات و تعاملات فردی همبستگی وجود دارد. این فرضیه که براساس نظریه دیویس فرموله شده است با استناد از آزمون همبستگی دی سامرز و کندال تاوسی مورد آزمون قرار گرفت. نتایج حاصل در جدول شماره ۱۲ منعکس است. همان‌طوری که مشاهده می‌شود با عنایت به ارزش کندال تاوسی محاسبه شده (۰/۶۲۲) در سطح معنی داری ۵٪ می‌توان استدلال کرد که بین دو متغیر اعتیاد اینترنتی و تمایل نداشتن به مشارکت و تعاملات میان فردی همبستگی معنی داری وجود دارد. این رابطه، رابطه‌ای مستقیم است، به طوری که با افزایش میزان اعتیاد به اینترنت در دانشجویان، بی‌میلی به مشارکت و تعاملات میان فردی نیز در آنان افزایش می‌یابد.

جدول شماره ۱۲- ضریب همبستگی کندال تاوسی میان متغیر اعتیاد به اینترنت و تمایل نداشتن به مشارکت و تعاملات میان فردی

نتایج	حد معنی داری	Sig (P) به دست آمده	مقدار ضریب وی گرامر
متغیر اصلی			
تمایل نداشتن به مشارکت	۰/۰۵	۰/۶۲۲	تأیید

فرضیه دوم: بین استفاده مفرط دانشجویان از اینترنت (اعتیاد اینترنتی) و افت تحصیلی و کاری آنان همبستگی وجود دارد.

برای سنجش این فرض با توجه به اینکه متغیرهای تحقیق ترتیبی می باشد از ضریب همبستگی دی سامرز و کندال تاوسی استفاده شده است.

همان طور که جدول زیر نشان می دهد سطح معناداری به دست آمده ۰/۰۰ بوده است که بیشتر از ۰/۰۵ می باشد. لذا فرضیه ما تأیید می شود و میان میزان افت تحصیلی و اعتیاد به اینترنت رابطه ی معناداری وجود دارد. همچنین میزان ارزش کندال تاوسی به دست آمده ۰/۶۷۳ و مبین آن است که شدت رابطه ی میان این دو متغیر زیاد و مستقیم می باشد یعنی با افزایش میزان متغیر مستقل که افت تحصیلی و کاری است، میزان اعتیاد به اینترنت افراد نیز افزایش می یابد.

جدول شماره ۱۳: ضریب همبستگی کندال تاوسی میان متغیر اعتیاد به اینترنت و افت تحصیلی

نتایج	حد	Sig (P) به دست ارزش	کندال و صنعت فرضیه
متغیر اصلی	معناداری	آمده	آماري
افت تحصیلی	۰/۰۵	۰/۰۰	تأیید

فرضیه سوم: بین استفاده مفرط دانشجویان از اینترنت (اعتیاد اینترنتی) و احساس انزوای اجتماعی (Isolation) همبستگی وجود دارد.

در این فرضیه متغیر احساس انزوای اجتماعی یکی از مؤلفه های بیگانگی^{۲۶} در نظریه ملوین سی من^{۲۷} با متغیر اعتیاد به اینترنت و براساس نظریه یانگ تقاطع داده شده اند.

با عنایت به ترتیبی^{۲۸} بودن هر دو متغیر، از آزمون کندال تاوسی استفاده شده است همان طوری که در جدول شماره ۱۴ منعکس است سطح معنی داری به دست آمده (۰/۰۰) بیش از سطح معنی داری مفروض (۰/۰۵) و ارزش کندال تاوسی محاسبه شده نیز ۰/۵۹۱ است لذا می توان استدلال کرد بین

^{۲۶}- Alienation

^{۲۷}- MelweenSeeman

^{۲۸}- Ordinal

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های

دانشجویی کشور

مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

دو متغیر رابطه‌ی مستقیم و بالنسبه قوی وجود دارد. بدین ترتیب با افزایش میزان اعتیاد اینترنتی در دانشجویان، میزان احساس انزوای اجتماعی در آنان نیز افزایش می‌یابد.

جدول شماره ۱۴: ضریب همبستگی کندال تاوسی میان متغیر اعتیاد به اینترنت و احساس انزوا و تنهایی اجتماعی

نتایج	حد	معنا	Sig (P)	به دست ارزش	کندال و	صنعت	فرضیه
متغیر اصلی	داری	آمده		تاوسی	آماری		
احساس تنهایی و انزوای اجتماعی	۰/۰۵	۰/۰۰		۰/۵۹۱	تأیید		

فرضیه چهارم: بین استفاده مفرط دانشجویان از اینترنت (اعتیاد اینترنتی) و میزان عزت نفس آنان رابطه معکوسی وجود دارد، به طوری که با افزایش میزان اعتیاد اینترنتی از میزان عزت نفس آنان کاسته می‌شود.

در آزمون فرضیه فوق که مبتنی بر دیدگاه‌های دوپس و یانگ است با در نظر گرفتن سطح اندازه گیری متغیرهای وابسته و مستقل که هر دو ترتیب یا تنظیم هستند از آزمون کندال تاوسی استفاده شده است. همان طوری که در جدول شماره ۱۵ منعکس است نتیجه این آزمون مؤید رابطه‌ی معکوس و معنی داری میان دو متغیر اعتیاد اینترنتی و عزت نفس نیست. به طوری که سطح معنی داری به دست آمده (۰/۱۲۸) و ارزش کندال تاوسی محاسبه شده (۱/۴۵) از سطح معنی داری مفروض (۰/۰۵) بزرگتر است لذا فرض تحقیق (H_1) رد و در مقابل فرض صفر (H_0) پذیرفته می‌شود.

جدول شماره ۱۵: ضریب همبستگی کندال تاوسی میان متغیر اعتیاد اینترنتی و عزت نفس

نتایج	حد معناداری	Sig (P)	به دست آمده	مقدار ضریب وی کرامر
متغیر اصلی				
عزت نفس	۰/۰۵	۰/۰۰		۰/۳۰۶

ج- تبیین روابط متغیر وابسته (اعتیاد به اینترنت) و برخی متغیرهای زمینه ای

– جنس و اعتیاد به اینترنت

جهت سنجش رابطه‌ی دو متغیر جنس پاسخگویان و استفاده مفرط آنان از اینترنت از ضریب کرامر وی (V.Kramer) استفاده گردید. نتیجه این آزمون در جدول شماره ۱۶ منعکس است. همان

طوری که ملاحظه می‌شود رابطه متغیر معنی دار است. به طوری که میزان وابستگی و استفاده‌ی، مفرط و بی‌رویه از اینترنت بر حسب جنس آزمودنی‌ها متفاوت است.

جدول شماره ۱۶: ضریب همبستگی وی کرامر میان متغیر اعتیاد به اینترنت و جنس

نتایج متغیر اصلی	حد معناداری	Sig (P) به دست آمده	مقدار ضریب وی کرامر
اعتیاد به اینترنت / جنس	+/۰۵	+/۰۰	+/۳۰۶

– سن و اعتیاد به اینترنت

جهت سنجش رابطه میان متغیر سن و اعتیاد به اینترنت پاسخگویان از ضریب اتا (Eta) استفاده شده‌است. بر این اساس می‌توان استدلال کرد که حدود ۰/۲ درصد تفاوت در میزان اعتیاد به اینترنت را متغیر سن تبیین می‌کند.

جدول شماره ۱۷: ضریب Eta میان دو متغیر سن و اعتیاد به اینترنت

نتایج متغیر	مقدار ضریب Eta
اعتیاد به اینترنت / سن	+/۲۴۳

– مقطع تحصیلی و اعتیاد به اینترنت

جهت سنجش رابطه‌ی میان اعتیاد به اینترنت در پاسخگویان و مقطع تحصیلی آنان نتایج حاصل مؤید آن نیست که اعتیاد به اینترنت در آزمودنی‌ها بر حسب مقطع تحصیلی آنان (لیسانس، فوق لیسانس، دکتری) تغییر می‌کند. همان طوری که جدول شماره ۱۸ نشان می‌دهد سطح معنی داری به دست آمده (Sig (P) = ۰/۱۳۱) برای ضریب کندال تاوسی محاسبه شده (۰/۱۷۱) بزرگتر از سطح معنی مفروض (L.S = ۰/۰۵) می‌باشد. لذا رابطه‌ی معنی داری میان سن پاسخگویان و میزان اعتیاد اینترنتی آنان وجود ندارد.

جدول ۱۸: ضریب همبستگی کندال تاوسی میان متغیر اعتیاد به اینترنت و تحصیلات

نتایج متغیر	حد معناداری	Sig (P) به دست آمده	مقدار ضریب وی کرامر
اعتیاد به اینترنت / تحصیلات	+/۰۵	+/۱۳۱	+/۱۷۱

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های
دانشجویی کشور

مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

– افت تحصیلی و کاری و جنس

مقدار ضریب وی گرامر (Kramer, S V) محاسبه شده (۰/۱۹۲) در سطح معنی داری (۰/۰۰۱) نشان‌دهنده آن است که میزان افت کاری و تحصیلی پاسخگویان بر حسب جنس آنان متغیر است. با عنایت به توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان بر حسب جنس و افت تحصیلی و کاری نیز میزان افت کاری و تحصیلی در پاسخگویان مذکور بیش از پاسخگویان مؤنث است.

جدول شماره ۱۹: ضریب همبستگی میان متغیر افت تحصیلی و کاری و جنس دانشجویان بر حسب وی گرامر

نتایج	حد معناداری	Sig (P) به دست آمده	مقدار ضریب وی گرامر
متغیر افت تحصیلی و کاری / جنس	۰/۰۰۱	۰/۰۰	۰/۱۹۲

– عزت نفس و جنس

ضریب همبستگی وی گرامر میان دو متغیر عزت نفس جنس پاسخگویان (۰/۰۶۳) مبین آن است که در سطح معنی داری به دست آمده (۰/۳۱۱) و سطح معنی دار نیست.

جدول شماره ۲۰: ضریب همبستگی وی گرامر میان متغیر عزت نفس و جنس

نتایج	حد معناداری	Sig (P) به دست آمده	مقدار ضریب وی گرامر
متغیر عزت نفس / جنس	۰/۰۵	۰/۳۱۱	۰/۰۶۳

بحث و نتیجه گیری

تحقیق حاضر با استناد از رویکردی پس رویدادی و با استفاده از روش پیمایش به مطالعه اعتیاد اینترنتی با تأکید عوارض روانی و اجتماعی آن در میان دانشجویان کلپه‌ی رشته‌ها و در سه مقطع لیسانس، فوق لیسانس و دکتری دانشگاه اصفهان در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ پرداخته است. علی رغم وسعت و کثرت مطالعات مربوط به اعتیاد اینترنتی در غرب طی چند دهه‌ی گذشته (بولن و نیکی، ۲۰۰۰، دوران ۲۰۰۳، هارتر ۱۹۹۹، سمون و کین ۲۰۰۵ و...) تحقیقات داخل اندک و قلیل بوده‌است. مضافاً آنکه تاکنون مطالعات ملی در باب سوء مصرف اینترنت در کشور که ناظر بر اتیولوژی و اپیدمیولوژی آن باشد صورت نگرفته است. مع الوصف تحقیقات و مطالعات منفرد محدودی در باب اعتیاد اینترنتی در کشور علی الخصوص در گروه‌های سنی نوجوان و جوان صورت گرفته است (محسنی تبریزی، امید، ۱۳۹۰، معید فر و پورکتایی ۱۳۸۶، امیدوار و صارمی ۱۳۸۱، غمامی، ۱۳۸۴ و فر، آغاچی ۱۳۸۵).

در تحقیق حاضر که بر روی ۳۳۷ نفر از دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه اصفهان و در سه مقطع تحصیلی لیسانس، فوق لیسانس و دکتری در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۸۹ صورت گرفته است. محقق به دنبال بررسی شیوع و گستره‌ی اعتیاد اینترنتی در بین جامعه‌ی مطالعاتی و نیز آثار و عوارض آن علی‌الخصوص در ابعاد و زمینه‌های فردی و اجتماعی بوده است. بنیان‌های نظری دقیق عمدتاً برآرای یانگ، دیویس و روزنبرگ استوار است. جهت سنجش متغیرهای اصلی تحقیق از پرسشنامه (IAT) دیویس، آزمون (YAS) یانگ و پرسشنامه احساس انزوا (GPIUS) و عزت نفس روزنبرگ (RSES) استفاده گردید.

جامعه آماری تحقیق مشتمل بر ۳۳۷ دانشجوی زن و مرد شاغل به تحصیل در کلیه رشته‌های تحصیلی دانشگاه اصفهان در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری بود که با استناد از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای از بین ۱۲۶۸۰ نفر دانشجوی انتخاب شده بودند.

براساس نتایج حاصل میانگین ساعات استفاده از اینترنت برای کاربران بیست و یک ساعت و چهار و هشت دقیقه در هفته با میانگین سه ساعت و چهار و دو دقیقه در روز می‌باشد. ۳۴ درصد کاربران در جامعه‌ی مطالعاتی به اینترنت اعتیاد داشته و همه‌ی آنها درجات مختلفی از افت تحصیلی و کاری، احساس ضعف و ناتوانی در انجام امور، اجتماع‌گریزی، احساس تنهایی و انزوای اجتماعی و بی‌تمایلی به مشارکت و ایجاد روابط و تعاملات بین فردی از خود نشان داده‌اند.

نتایج تحقیق همچنین نشان داد که شیوع و تداول کاربرد اینترنت در میان پسران بیش از دختران دانشجویست مضافاً آنکه تفاوت معنی‌داری بین دختران و پسران در میزان اعتیاد به اینترنت، افت تحصیلی، احساس انزوای اجتماعی دیده شده است و میزان آنها در بین پسران بیشتر از دختران بوده‌است. اعتیاد به اینترنت در سن ۲۴ سال در مقایسه یا سایر سنین بیشتر است.

طبق یافته‌ها تحقیق دانشجویان تحت مطالعه از قابلیت‌های ارتباطی اینترنت به طرز مؤثری بهره‌گرفته و اینترنت را مکان خوبی برای خود ابرازی و ایجاد ارتباط یافته‌اند. چت کردن، چک کردن ایمیل، استفاده علمی و آموزشی از اینترنت به عنوان یک وسیله ارتباطی به ترتیب دارای بیشترین تعداد کاربر در جامعه مورد مطالعه بوده است.

مطالعه صورت گرفته نشان داد که آن دسته از افرادی که دچار اعتیاد به اینترنت هستند، بیشتر دچار انزوای اجتماعی و افسردگی می‌گردند. علت دقیق اعتیاد به اینترنت و افسردگی مشخص نشده است. شاید افسردگی به عنوان یک آسیب روانی فرد را برای ابتلا به اعتیاد اینترنتی مستعد می‌کند بعضی افراد برای کاهش افسردگی خویش به اینترنت رو می‌آوردند به طوری که اینترنت ممکن است جایگزینی برای زندگی بدون نشاط افراد فراهم کند پس ممکن است افسردگی در نتیجه‌ی اعتیاد افراد به اینترنت رخ دهد بنابراین، با توجه به نتایج می‌توان گفت که: «یکی از پیامدهایی که از پدیده اعتیاد به اینترنت نشات می‌گیرد. انزوای اجتماعی است.»

کرات در تحقیق خود در سال ۱۹۹۹ بدین نتیجه رسید که نوجوانانی که از تماس‌های اجتماعی کناره‌گیری می‌کنند، از اینترنت به‌عنوان ابزاری برای فرار از واقعیت استفاده می‌کنند.

گروهول (۲۰۰۳) طی تحقیقاتی که در خصوص دلایل گرایش افراد به اینترنت و استفاده از اعتیاد آور آنها از اینترنت انجام داد، بدین نتیجه رسید که افرادی که وقت زیادی را صرف استفاده از

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های

دانشجویی کشور

مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

کامپیوتر می‌کنند، کسانی هستند که در زندگی با مشکلاتی مواجهند این افراد چون رغبتی به برخورد با مشکلات زندگی ندارند و مایل نیستند حتی با آنها روبرو شوند، به فعالیت اعتیاد آور در اینترنت می‌پردازند به واقع، این گونه رفتارها، مشابه رفتار کسانی است که تلویزیون زیاد نگاه می‌کنند، یا کتاب زیاد می‌خوانند (دوران، ۲۰۰۳:۱) تحقیقات دیگر نیز نشان داده اند یکی از آثار وابستگی به اینترنت این است که افراد وابسته زمان کمتری را با خانواده خود می‌گذارند، علایم آن بی وفایی مجازی، گوشه گیری، اختلال در الگوی خواب، احساس نیاز به تنها بودن و فراموش کردن روابط و تعاملات خانوادگی هستند. از سوی دیگر، باید به این امر اذعان داشت که همین عامل انزوای اجتماعی باعث تشدید اعتیاد اینترنتی در بین افراد می‌گردد.

آن دسته از افرادی که معتاد به اینترنت هستند، دچار ناکامی تحصیلی و کاری می‌باشند. براساس نتایج این مطالعه، یکی از پیامدهایی که از پدیده اعتیاد به اینترنت ناشی می‌شود ناکامی تحصیلی و کاری می‌باشد.

یونگ (۱۹۹۶) نیز در تحقیقات خود دریافت ۵۸ درصد دانش آموزان پس از استفاده زیاد از حد اینترنت در عادت های مطالعه خود دچار افت شدند و نمرات به طور قابل ملاحظه ای کاهش و میزان غیبت های این دانش آموزان افزایش یافت. اگر چه شایستگی های اینترنت این ابزار را به عنوان یک وسیله ایده آل آموزشی قرار داده است، اما دانش آموزان بجای انجام فعالیت خلاقانه، اغلب در سایت های نامربوط، اتاق های گپ، سرویس های دوستان نامه ای^{۲۹} و نرم افزارهای بازی به گشت و گذار می‌پردازند. همچنین، بردی (۱۹۹۶) در تحقیقات خود به این نتیجه رسید که استفاده بیش از حد تا دیروقت از خطوط اینترنت دانشگاه، دانشجویان را با خطرات استفاده نامناسب از اینترنت و مشکلات تحصیلی و مشارکت نداشتن در برنامه های درسی مواجه ساخته ست. که به تدریج همین امر باعث تشدید اعتیاد اینترنتی بین این افراد می‌گردد.

براساس نتایج تحقیق حاضر، میان اعتیاد به اینترنت و احساس عزت نفس رابطه ی معناداری وجود ندارد. بنابراین، در مجموع، از نتایج فرضیات مربوط به استفاده از اینترنت می‌توان گفت که بی‌تمایلی به ارتباطات اظهار می‌دارد که اعتیاد اینترنتی، انسان ها را به جماعتی از متروکه‌ها و رها شده‌ها تبدیل می‌کند و بر روابط اجتماعی آن ها تأثیر می‌گذارد. کاربران اینترنت، در نتیجه استفاده بیش از حد اینترنت، بهره‌وری و بازده کاری شان پایین می‌آید، با تأخیر به محل کار می‌روند و دچار کم کاری می‌شوند. همچنین، افرادی که دچار اعتیاد به گپ زدن و صحبت اینترنتی می‌شوند، معمولاً بیش از حد درگیر روابط اینترنتی می‌گردند و احتمال اینکه به مسایل غیر اخلاقی نیز آلوده گردند، بالاست. دوستی اینترنتی خیلی سریع اهمیت و جایگاه خانوادگی و دوستان قدیمی را می‌گیرد. این اعتیاد در اکثر موارد منجر به شکست ازدواج ها و بی ثباتی در روابط خانوادگی می‌گردد.

^{۲۹}-Pen Friend

پیشنهادها

طبق نتایج حاصل بسیاری از جوانان برای رهایی از مشکلات و تنش های موجود در زندگی واقعی خود مانند مشکلات خانوادگی، بیکاری، بالا رفتن سن ازدواج، مشکلات اقتصادی و بالا بودن هزینه ها، کمبود فضا برای گذران اوقات فراغت، تنهایی، قواعد و هنجارهای دست پا گیر دنیای واقعی، خفقان و بسته بودن فضای جامعه دنیای مجازی روی می آورند. از آنجا که چت کردن با بیشترین تعداد کاربر در میان پاسخگویان می باشد پس به نظر می رسد که ایجاد محیط های ارتباطی سالم و منطقی برای ارتباطات میان فردی و به ویژه روابط دختران و پسران با یکدیگر جهت کاهش کاربران چت روم ها ضروری می باشد و همچنین تلاش برای بهبود و استحکام پیوندهای خانوادگی و اجتماعی و تغییر در ساختارهای اجتماعی و فراغتی در کاهش اعتیاد به اینترنت مؤثر خواهد بود. در سطح فردی نیز به نظر می رسد ایجاد یک جدول زمان بندی برای ورود و خروج به اینترنت کارساز باشد.

با توجه به این تحقیق، به نظر می رسد که اعتیاد به اینترنت پدیده ای رو به گسترش به ویژه در میان جوانان می باشد، لذا در سطح کلان و برنامه ریزی های کلی جامعه، توجه به حل مسایل و مشکلات جوانان، ایجاد برنامه های مطرح جذاب، می تواند راهکار مهمی برای کنترل اعتیاد به اینترنت می باشد.

کنترل کمیّت و کیفیت اتصال به اینترنت لازم است. مقید کردن فرد به برنامه زمان بندی شده برای اتصال به اینترنت و بیرون زدن از محیط مذکور از روش های ترک اعتیاد اینترنتی ذکر شده است. همچنین پیدا کردن حامیان و افرادی که بتوانیم در دنیای واقعی با آنها در ارتباط باشیم حفظ حلقه های روابط خانوادگی، گروه دوستان و فعالیت های اجتماعی و سرگرمی هایی برای سپری کردن و لذت بردن از زندگی، راههایی برای کاهش زمان استفاده از اینترنت می باشد. ذکر مسایل و مشکلات ناشی از اینترنت گویای این موضوع است که باید در این زمینه فرهنگ سازی مناسب و آموزش صحیح در سطح جامعه و خانواده ها برای آموزش مناسب و مؤثر از اینترنت انجام شود.

آثار و عوارض اجتماعی و روانی سوء مصرف اینترنت به مثابه رفتاری پرخطر در محیط‌های
دانشجویی کشور
مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه اصفهان

منابع

منابع فارسی

- آمارنامه آموزشی عالی، مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی ۹۰-۱۳۸۹
- امیدوار، ا. صارمی، ع.ا. (۱۳۸۱). اعتیاد به اینترنت (توصیف، سبب شناسی، پیشگیری، درمان و مقیاس‌های سنجش اختلال اعتیاد به اینترنت) مشهد: انتشارات تمرین
- صفوی، ب. (۱۳۸۳)، «از اعتیاد به اینترنتی پیشگیری کنیم، روزنامه جام جم، شماره ۱۳۲۰»
- غمامی (۱۳۸۴)، خطر سایبر برای کودکان، ماهنامه اصلاح و تربیت، سازمان زندان ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، شماره ۳۷، فرودین ماه
- قره آغاجی، س. (۱۳۸۵)، اعتیاد به اینترنت، روزنامه همبستگی، شماره ۱۵۹۹
- محسنی تبریزی، ع. (۱۳۸۱-۱۳۸۰ و ۱۳۹۰-۱۳۸۹)، «آسیب شناسی محیط های دانشجویی کشور» مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی.
- معیدفر، س؛ حسین پورکتایی، کرم، گنجی، احمد (۱۳۸۶)، «اعتیاد اینترنتی: علل و پیامدهای آن». فصل نامه ی رسانه
- ولس، پ. (۱۳۸۲)، روان شناسی اینترنت؛ ترجمه ی فضل الله قنادی، بهنام اوحدی، حمیرا صفوی حمای، انتشارات اصفهان نقش خورشید. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۱۹۹۸)
- ولس، پ. (۱۳۸۲) روان شناسی اینترنت؛ ترجمه ی فضل الله قنادی، بهنام اوحدی، حمیرا صفوی حمای. انتشارات اصفهان نقش خورشید. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۱۹۹۸).
- فیروز آبادی، ع. (۱۳۸۲). «پیامدهای اعتیاد مدرن وابستگی به اینترنت، ماهنامه گزارش، شماره ۱۴۷، ص ۱۰۰»

منابع انگلیسی

- Biggs, Stephen (۲۰۰۰), Global Village or Urban Jungle: Culture, Self-Constual, and the Internet, proceedings of the Media Ecology Association, Volume I.
- Bullen, pat and Harre, Niki (۲۰۰۰), the Internet: Its Effects on Fatety and Behaviour
- Duran, Maria Garcia (۲۰۰۳), Internet Addiction Disorder, Allpsych Journal, ۱۴ December.
- Harter, S. (۱۹۹۹), The Construction of the self. New York: The Cuilford press.
- Mead, G. H. The Self.The Mind. The society, N,Y., Mac Millan, ۱۹۷۴.
- Samson, Jeri and keen, Beth (۲۰۰۵), Internet Addiction Webmaster @ notmkid , org.
- Seth. Arpna (۲۰۰۳), The Internet :Addiction or Hobby?, Active Karma Ventures Pvt. Ltd.
- Sheild, M. k, Behraman R. E Children and Computer Technology: Analysis and Recommendations, the future of children, fall/ winter ۲۰۰۰. P:۴-۱۰.
- Young K.S Cyber Disorders: the mental health- ۶ concern for the new millennium. Press for cyber psychology and Behavior of ۱۰۷ th APA Convention. Available at www.Netaddiction.com, Accesef ۱۹۹۹.